

triplicem esse lectionem. Prima est quorundam exemplarium quæ habent in masculino genere : *Ipsæ conteret*, quemadmodum etiam vertunt LXX. et Chaldaeus. Secunda, codices hebræi hoc modo habent : *Ipsam conteret tibi caput* : et ita legit S. Leo. Tertia lectio est : *Ipsa conteret caput tuum*. Ita jam olim romana Biblia, ait Jansenius, frustra frendente Calvino. Sic etiam olim legit S. Ambrosius, lib. de fuga sæculi, cap. VII, et S. P. Aug. lib. XI de Gen. ad litt. cap. XXXVI, similiter legit in feminino *ipsa*. Ita pariter legunt Chrysost., Gregor., Beda, Bernardus, Rupertus et alii.

Resp. et dico : Nulla ex his tribus lectionibus videtur rejicienda.

Prob. I. Est regula generalis, et communiter ab omnibus admissa, quod, quando plures lectiones variant, et in eis nulla est discrepantia (saltem quoad sensum), nulla ex eis sit rejicienda, sed potius omnes admittendæ et ad concordiam revocandæ. Atqui in jam memoratis lectionibus nulla est discrepantia quoad sensum ; ergo etc.

Prob. min. Quia si legatur in genere masculino, tunc refertur ad Christum, qui contrivit caput serpentis passione sua ; qua diabolo abstulit potestatem quam habebat et exercebat in genus humanum. Si in neutro genere, refertur ad semen : semen autem illud est Christus ; ut exponit Apost. ad Galat. III. Si in genere feminino, refertur ad mulierem, per quam intelligi potest vel Eva, vel beatissima Virgo Maria. Utrovis modo intelligatur, sensus erit, ut Eva, vel potius B. Virgo per semen suum, id est Christum, ex ea nasciturum, conterat caput serpentis. Ergo in quocumque genere vertatur, et quomodocumque legatur, nulla est discrepantia quoad sensum.

Prob. II. Quia Deus hic opponit, quasi antagonistas, mulierem cum suo semine serpenti cum semine suo : ergo insinuat, mulierem cum suo semine contrituram caput serpentis ; sicut e contrario serpens tam mulieris quam seminis ejus calcaneo insidiatur. Jam autem qualibet supra memorata lectio insinuat hunc sensum ; ergo nulla est rejicienda.

Dices. In hebræo vox *Jascuph*, id est, *conteret*, est verbum masculinum. Atqui verbum masculinum cum pronomine feminino jungi nequit ; ergo lectio nostræ Vulgatæ non est admittenda.

R. Negando min. Siquidem Hebræis satis frequens est uti masculino pro feminino, præsertim cum emphasis est, et virile aliquid feminae tribuitur, uti hic contritio capitis serpentini ; vel dum mysterium aliquod subest. Exempla hujus usus dicit a Lapide, haberi Gen. XXVII, 14 ; XXIV, 44 ; XXXVIII, 21 et 25.

Quamquam autem inimicitia et contritio capitis proprie sit poena serpentis infernalis seu diaboli ; tamen etiam ut poena veri serpentis, sano sensu videtur posse exponi : nam homo et serpens sibi capitaliter inimici sunt : ita ut revera homo, viso serpente, statim de occidendo et conterendo capite ejus cogitet ; serpens vero in pratis et sylvis latitans,

ambulantium calcaneo, tanquam parti viciniori insidiatur.

CAPUT IV.

Descripta haec tenus rerum creatione, et hominis transgressione, hic agitur de ejus propagatione. Impius Cain ab interfectum fratrem a Deo maledicitur, fitque profugus, cujus progenies recensetur. Adam genuit Seth, cui nascitur Enos.

QUESTIO I. — A QUO CAIN ET ABEL SACRIFICANDI RITUM ACCEPERINT.

Resp. et dico : Quamvis aliqui satis plausibiliter sustinere videantur, quod ex solo naturæ instinctu Cain et Abel sacrificia sua obtulerint ; rectius tamen loqui videntur qui asserunt, patres Legis naturæ mandante Deo sacrificasse.

Prob. I. Quia Apostolus ad Heb. XI, extollens excellentiam fidei divinæ, eamque commendare volens exemplo antiquorum justorum, §. 4 ita scribit : *Fide plurimam hostiam Abel quam Cain obtulit*. Atqui fides ex auditu est juxta eundem (ad Rom. X) : auditus autem per verbum Christi in N. L. ; ergo in Lege naturæ fuit per verbum Dei ; et consequenter hoc fidei sacrificium mandante Deo Abel obtulisse videtur.

Deinde subjungit Apost. quod per fidem, et per illam plurimam hostiam, justitiæ suæ testimonium consecutus sit : atqui nemo justitiæ suæ testimonium consequitur, nisi operando et præstando ea quæ Deus ad justitiæ consecutionem fieri mandavit ; ergo ex mandato Dei Abel sacrificavit.

Prob. II. Quia S. Athanasius epist. de Nicæna synodo, ritum sacrificandi a Deo originem ducere testatur sequentibus verbis : *Quæ Moyses docuit, eadem ab Abraham observata sunt. Quæ porro Abraham custodivit, eadem Noe et Henoch agnoverunt, distinguentes munda et immunda, et gratiosi apud Deum fuerunt. Abel quoque hujus rei testis habendus est, eorum instructus cognitione, et quæ ab Adam accepit ; magisterio Dei imbutus fuit.* Item Eusebius, lib. I, Demonstr. Evarg. cap. X de oblatibus Veterum sacrificiis ita scribit : *Cujus rei consilium non fortuitum, humanitatisve ortum judico, sed divina quadam ratione excogitatum... salutis impetrandæ causa, etc.*

Prob. III. Ex S. P. Aug. qui epist. 162, edit. Paris. q. 3, agens de sacrificiorum distinctione, docet tam sacrificia legis naturæ, quam sacrificium legis evangelicæ, ab auctoritate divina ortum suum habere. Verba ejus sunt hæc : *In universo tractu seculorum, cum aliud oblatum est ab antiquis sanctis, aliud ab eis, qui nunc sunt, offertur, non humana præsumptione (qua offerrebantur sacrificia idololatrica), sed auctoritate divina, temporibus congrua sacra mysteria celebrantur, non Deus aut religio commutatur. Jamvero certum est quod nostrum sacrificium ex mandato Dei originem suam habeat : ergo et inde originem suam habuerunt sacrificia legis naturæ.*

Prob. IV. Ex parte finis sacrificia etiam vetera

erant erant latreuticæ, vel eucharistica, vel propitiatoria, vel impetratoria : porro quamvis naturali lumine cognoscere possit homo, Deum esse colendum tanquam rerum omnium principium et finem, eique gratias de acceptis beneficiis esse reddendas ; solus tamen Deus novit quis sibi cultus sit impendendus, quibusque præcise mediis in individuo sibi gratias referri velit ; adeoque imprimis sacrificia latreutica et eucharistica originem suam ex mandato Dei habuerunt.

Deinde cum multo minus naturali lumine notum sit, quibus mediis iratus Deus placari velit a peccatoribus, et ad nova beneficia impendenda permoveri : multo magis ipse censendus est auctor sacrificiorum, quatenus propitiatoria sunt et impetratoria. Quis enim mortalium excogitare potuisset, quod loco animæ suæ per peccatum mortuæ, animam pecoris v. g. sacrificando, Deum placare potuisset, nisi id ipsum Deus revelasset ?

Prob. V. Sacrificia vetera sacrificii N. L. præludia fuerunt et figuræ ; ut docet S. P. Aug. lib. X de Civ. Dei, cap. XX. Atqui naturali lumine, nec cruentum, nec incruentum N. L. sacrificium notum esse poterat ; ergo figuras illas homo, revelante Deo, cognoscere debebat.

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I. Lib. VI. Constitut. Apostolicarum cap. XX dicitur, *Dei amantem Abelem, et Noe et Abraham, atque alios deinceps non jussos, sed naturali aliquo instinctu et lege motos, sponte sua et grato favoris divini sensu victimam Deo obtulisse.*

Item S. Justinus in responsionibus ad Orthodoxos, Q. 85, ait : *Nemo eorum, qui bruta ante Legem immolavit, id Dei jussu fecit.*

R. Ad I, Constitutiones apostolicas, quæ sub larvato S. Clementis Romani nomine emanarunt, nullam in Ecclesia Latina auctoritatem obtinere ; imo et ab ipsis posterioribus Græcis Can. 2 Trullano esse rejectas, ut ab hæreticis depravatas.

Nec immerito : nam præter innumeros errores, quos inter quædam utilia continent, lib. V, cap. X prohibetur absolute, ne laici baptizent. Item lib. VI, cap. XV, jubent rebaptizari eos qui baptizantur ab hæreticis, quia hæretici non sunt sacerdotes. Item lib. VII, cap. XXIV, jubent servari diem sabbati simul et dominicæ etc. ut videre est apud Bellarm. de scriptoribus ecclesiasticis.

Ad II similis potest dari responsio ; cum questionibus illæ non videantur esse S. Justinii martyris : nam Q. 82 et 86 citatur Origenes, et Q. 115 Irenæus, qui et martyr appellatur ; jamvero Justinus martyr, qui in initio sæculi II floruit, utroque illo antiquior fuit : cum et ipse Irenæus lib. V Justinum martyrem adducat tanquam se antiquiorem.

Obj. II. S. Chrysost. Hom. 12 ad populum de Abele dicit : *Nec ab ullo edoctus, nec lege accepta, quæ de primitiis statuerat, sed magistro domestico, anima officii sui conscia, instructus sacrificium illud offerebat.*

Item Hom. 27 in Gen. de sacrificio a Noe oblato

æque clare scribit : *Considera diligenter, clarissime, ex presentibus verbis, quomodo in natura nostra Conditor omnium invenit certam virtutis scientiam. Unde enim (dic, oro,) justo illi hoc in mentem venisset? Nullus erat alius quem videbat, vel a quo disceret, sed principio dixi, Abel ille primigenii hominis filius et a se ipso commotus, magna diligentia oblationem perfecit : sic utique nunc et justus illa et sua voluntate, et arbitrio sano, quantum humanis viribus potuit, censuit, Domino per sacrificia gratiarum actionem offerendam. Ergo nullo docente, sine ulla lege, et ex instinctu naturæ Abel, Noe etc. veteres in Lege naturæ Deo sacrificia obtulerunt.*

R. Distinguendo consequens : Ergo nullo docente, isto scilicet tempore sine ulla lege tunc lata, ex instinctu naturæ sacrificia tunc obtulerunt ; concedo consequentiam : ergo nullo docente, in initio mundi, sine ulla lege saltem Adamo data, sacrificia obtulerunt ; nego consequentiam. Dico ergo quod Abel, Noe, etc. excitante dictamine rationis sacrificia obtulerint ; sed illud rationis dictamen (saltem quoad materiam et modum sacrificandi) non ex solo naturæ impulsu, sed ex accepta a majoribus traditione, maxime vero ab Adamo, acceperant ; ut supra ex S. Athanasio audivimus.

Deinde quidni dici posset, quod S. Chrysost. sententiam contrariam tantisper assumpserit, ut tardior ad sacrificia populum ad eadem alacriter peragenda efficacius permoveret ?

Inst. Nullum Adami sacrificium referi Scriptura : ergo sine fundamento asseritur, quod Abel aliique veteres ritum sacrificandi ab Adamo didicerint per traditionem.

R. Negando conseq. neque enim Scriptura sacra omnium illustrium virorum sacrificia commemorat. Imo ne quidem omnia miranda Christi facta posuit ; ut abunde constat ex Joan. XXI. Verisimillimum ergo esse, quod Adam plurima obtulerit sacrificia, asserit Hugo a S. Victore, alique cum ipso.

Ratio autem, cur illorum Scriptura non meminerit, esse potest, quia illa tantum commemorat sacrificia, in quibus particulare aliquid divinitus accidit : id quod sacrificiis Adami non competit.

Obj. III. Nulla fuit natio tam barbara, quin sua habuerit sacrificia ; ergo signum est quod ex instinctu naturæ sacrificiorum usus promanaverit.

R. Negando conseq. quia barbaræ nationes ex parentum suorum traditione sacrificiorum usum acceperunt. Porro primi eorum parentes imbuti fuerunt magisterio diaboli, qui veluti simia Deum in omnibus imitari conatus est, ut præclare docet Tertull. lib. de Præscriptionibus, cap. XX.

Obj. IV. Naturali lumine cognoscere possumus, Deum habere supremum rerum omnium dominium, maxime autem vitæ et necis ; atqui in oblatione sacrificiorum eum illud dominium habere fatemur ; ergo, naturali lumine ducti, possumus ei sacrificia offerre.

R. Negando conseq. Quia cujus speciei, seu quale sacrificium Deus sibi offerri velit, lumen naturæ non

dictat. Nam sub naturæ lumen non cadit, quod ei offeramus præcise fructus terræ, certorum animalium mactationes, sanguinis effusionem, ambustas carnes, fumum adipis, et similia; adeoque divino mandato specificari debuit, illa et similia, et quidem tali modo, esse offerenda.

Petes 1. Cur respexerit Deus ad Abel et ad munera ejus, ad Cain vero et ad munera ejus non respexerit; et ex quo signo id licuerit dignoscere.

Resp. ad primam partem: Quia placuerunt Deo munera Abel, eo quod illi placuisset ipse Abel: siquidem non Abel ex muneribus, sed munera ex Abel placuerunt, ut observat S. Gregor. lib. XXII Moral. cap. VIII. Sacrificia enim vetera non placebant Deo ex opere operato, ut placet sacrificium novæ Legis, sed tantum ex opere operantis. Unde Chaldaeus vertit: *Suscepit cum beneplacito.* Ad Cain vero et ad munera ejus non respexit, quia Cain, teste S. P. Aug. lib. XV de Civ. Dei, cap. VII, animo et corde perverso, imo et invidio, munera sua obtulit, *dans Deo aliquid suum* (in quantum nempe ei offerebat sacrificium) *sibi autem se ipsum*, in quantum scilicet electiores et meliores fruges sibi retinebat, et viliores Deo offerebat. Unde idem S. doctor, Tract. 5 in Epist. I S. Joan. num. 8, ita scribit: *Tenete in animo ex hoc quod subjecit, invidiam non posse esse in charitate. Habes aperte cum laudaretur ipsa charitas, et charitas non amulatur.* Non fuit charitas in Cain: et nisi esset charitas in Abel, non acciperet Deus sacrificium ejus. Cum enim ambo obtulissent, ille de fructibus terræ, ille de fetibus ovium: quid putatis, fratres, quia Deus fructus terræ neglexit, et fetus ovium dilexit? Non intendit Deus ad manus, sed in corde vidit: et quem vidit cum charitate offerre, ipsius sacrificium respexit; quem vidit cum invidia offerre, ab ipsius sacrificio oculos avertit.

Ad secundam partem dico rursus cum S. P. Aug. lib. XV de Civ. Dei, cap. VII. Cum (Deus) sacrificia discrevisset amborum, in illius respiciens, hujus despiciens... non dubitandum est, potuisse cognosci id signo aliquo attestante visibili. Neque fuit alia ratio cur 7. 5 dicatur de Cain: *Et concidit vultus ejus*, utique præ tristitia invidiæ. Hoc signum S. Hieron. in QQ. hebraicis, vult fuisse inflammationem hostiæ Abelis, non alterius. Unde et Theodotion vertit: *Inflammavit Dominus super Abel et super sacrificium ejus, super Cain autem et munera ejus non inflammavit.* Hoc enim signo sæpe Deus hostiam sibi placere testatus est; ut Aaronis Levit. IX, 24; Eliæ III; Reg. XVIII, 38; Davidis lib. I, Paralip. XXI, 26; Salomonis lib. II Paralip., VII, 4; Nehemiæ lib. II, Machab., I, 52,

P. 2. An Abel fuerit martyr.

R. Affirmative, et quidem proto martyr veteris Testamenti: ipse enim primus pro justitia a fratre suo fuit occisus.

Unde Christus Math., XXIII, 35 dicit: *Ut veniat super vos omnis sanguis justus qui effusus est super terram, a sanguine Abel justis.* Hinc etiam S. P. Aug. serm. 29 in Psalm. CXVIII, num. 9, exponens verba:

Initio cognovi de testimoniis tuis; ita scribit: unde hoc iste initio cognovit, nisi quia Ecclesia loquitur, quæ terribis non defuit ab initio generis humani, cujus primitiæ Abel sanctus est, immolatus et ipse in testimonium futuri sanguinis Mediatoris, ab impio fratre (Juda videlicet) fundendi?

QUESTIO II. — QUO SENSU DIXERIT DEUS AD CAIN 7. 7.

Sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius.

Præclare S. P. Aug. Cum Deus, ait, locutus esset ad Cain eo more, quo cum primis hominibus, per creaturam subjectam, velut eorum socius forma congrua loquebatur, quid ei profuit? Nonne conceptum servat in necando fratre, etiam post verbum dominicæ admonitionis implevit? lib. XV de Civ. Dei, cap. VII.

Itaque 7. 6 dixit Deus ad Cain: *cur concidit facies tua?* Id est, cur mœrore, odio, invidia in fratrem contabescis? eaque vultus tristitia, et dejectione prodit? 7. 7. *Nonne si bene egeris* (tum rectius offendo, tum invidas et iracundas machinationes deponendo) *recipies?* Scilicet intus quietem et gaudium, foris favorem meum, puta ut igne de cælo misso attester, te tuaque sacrificia mihi placere. *Sin autem male, statim in foribus peccatum aderit?* Id est, nonne pœna peccati tanquam sceleris vindex, et janitor foribus conscientie tuæ accubabit? et rebellis concupiscentia te incitabit ad aliud gravius malum, puta ad occidendum fratrem tuum? Unde per peccatum hic intelligitur, non actio vel electio voluntatis, sed pœna peccati, nempe remorsus conscientie, et simul quædam passio in parte sensitiva irascibili exorta, puta motus iræ ad occidendum fratrem.

Sed sub te erit appetitus ejus, etc. Calvinus ne cogatur ex hoc loco admittere liberum arbitrium dominans peccato et concupiscentiæ, censet verba illa esse referenda ad Abelem, non ad peccatum: verum contra illum ejusque asseclas,

Resp. et dico, verba illa intelligenda esse de appetitu peccati, quia de illo immediate ante, et de nullo alio sermo factus est. Textus enim est: *Nonne si bene egeris, recipies? Sin autem male, statim in foribus peccatum aderit? Sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius.* Quasi diceret: *Si male egeris*, id est, peccare conceperis, statim concupiscentia te alliciet ad opus conceptum implendum: *Sed sub te erit appetitus ejus* (id est, peccati seu concupiscentiæ allicientis) *et tu dominaberis illius*, id est, facies quidquid volueris contra inclinationem ejus, quia ad conceptum opus implendum, efficaciter movere te non poterit citra tuum consensum.

Unde istis verbis Cainum monet Deus suæ libertatis, adeoque quod nec coacte, nec ex necessitate (si concupiscentiæ consentiret), sed ex liberæ voluntatis electione crimen patraret; et quidem sic, ut non tantum posset a scelere abstinere, sed etiam oppositum facere.

Ita hunc locum exponunt S. Ambros., Hieron., Rabanus, Rupertus, Hugo, Beda, Alcuinus, Eucherius, et clare S. P. Aug. lib. XV de Civ. Dei, cap. VII, ita

rejiciens sententiam Calvini: *Tu dominaberis illius: numquid fratris? absit. Cujus igitur nisi peccati?* Et S. Hieron. lib. de QQ. hebraicis, præcitata verba ex hebræo, ita exponit: *Nonne si bene egeris, dimittetur tibi? Et si non bene egeris, ante fores peccatum tuum sedebit, et tali janitore comitaberis? Verum quia liberi arbitrii es, moneo ut non tibi peccatum, sed tu peccato dominaberis.*

Hinc et textus arabicus clare vertit: *In electione tua appetitus ejus, et tu dominaberis illius.* Porro electio est actus proprius liberi arbitrii, per quem dominatur suis actionibus. Denique et Targum Jerosolymitanum ita legit: *In manum tuam tradidi potestatem concupiscentiæ tuæ, et tu dominare ei sive ad bonum sive ad malum.*

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I. Sine corruptione litteræ sensus esse potest: Cain, ne invidias fratri tuo Abeli, quia sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius, hoc est, erit in tua potestate, manebis ipso major, non auferet tibi tuam primogenituram, etc. Atqui sic non referuntur dictiones *ejus et illius* ad peccatum, vel causam peccati concupiscentiam: ergo sine corruptione litteræ pronomina illa referri possunt ad Abelem.

R., cum illa Calvini expositio communi SS. PP. interpretationi contraria sit, illam nequaquam esse admittendam; utpote nullo sufficienti fundamento nixam.

Deinde et expositio illa litteræ videtur repugnare: nam si verba illa intelligantur de appetitu Abelis, respectu potestatis, majoreitatis, aut primogenituræ; sequitur quod illam potestatem, majoreitatem, et jus primogenituræ appetierit Abel: quod sine calumnia de miti illo pastore, justo et innocenti nemo asseruerit.

Obj. II. SS. PP. sensum illum istis verbis tribuerunt; ergo, etc.

Prob. antecedens, quia S. Chrysost. Hom. 18 in Gen. nomine Dei alloquens Cainum, ita scribit: *Ne putes (inquit), licet tuum aversatus sim sacrificium ob pravam mentem, fratrisque oblationem acceptam habuerim ob sanam intentionem, quod ideo primatu te destituam, et primogenituræ dignitatem a te auferam. Nam licet honore ego illum persecutus fuerim, acceptaque fuerint illius dona: verumtamen et ad te conversio illius, et tu ipsius dominaberis.* Atque post peccatum hoc permitto, ut primogenituræ privilegio gaudeas, illumque et sub tua potestate et dominio esse jubeo. Ergo et a PP. pronomina *ejus et illius* referuntur ad Abelem.

R. I. quod singularis hæc fuerit contra alios PP. sententia S. Chrysost., quam unice posuisse videtur ad commendandam Dei erga peccatores misericordiam; subdit enim: *Vide misericordiam Domini, quomodo furorem et insaniam illius demulcere, et verbis his impetum auferre nititur... subjiciendo ipsi fratre, et potestatem ipsius nihil minuendo.* Deinde ut exaggeret vocali peccatoris ingratitudinem, subjungit; *Verum-*

tamen post tantam curam et tanta remedia nihil commodi amplius inde sensit.

R. II. S. Chrysost. voces *ejus et illius* quidem referre ad Abelem, sed simul aperte docere, Cainum potuisse dominari suæ cupiditati contra Abelem: quod tamen negat Calvinus: nam ibidem paulo ante plenam ipsius asserit libertatem, dicens: *Igitur quia peccasti, quiesce; tranquillitatem facito tuarum cogitationum, et libera mentem a procellis fluctuum inundantium, cohibe tumultus illos tuos, ne addas priori peccato gravius aliud; ne consilium arripias ut medicina posthac nihil prosit: ne te ipsum maligno dæmoni captivum tradas,* etc. Quomodo autem clarius libertatem Caini in peccati sui prosecutionem exprimere potuit?

Obj. III. Pronomen *ejus* in hebræo est masculinum, *Chattat* autem seu peccatum est femininum: ergo vox *ejus* non respicit peccatum, sed Abelem.

R. cum a Lapide, *Chattat* non solum esse femininum, sed et masculinum; quia hic ponitur *Chattat robets* (hoc est, peccatum eubans apud te), cum tamen feminine deberet esse *robetsa*. Sic etiam Lev. IV, ubi nos latine legimus: *Quia pro peccato est*, textus hebraicus habet: *Peccatum est ipse.*

Obj. IV. LXX Interpretes vertunt: *Ad te conversio ejus*; atqui hæc non possunt intelligi de peccato aut concupiscentia: ergo intelligenda sunt de Abele.

R. negando min. quia ubi S. P. Aug. loco supra cit. dixerat: *Ad te conversio ejus; et tu dominaberis illius, numquid fratris? absit. Cujus igitur, nisi peccati? Dixerat enim, Peccasti: tum deinde addidit: Quiesce, ad te conversio ejus, et tu dominaberis illius; mox subjungit: Potest quidem ita intelligi, ad ipsum hominem debere esse conversionem peccati, ut nulli alii, quam sibi sciat tribuere debere, quod peccat... et ad te enim conversio ejus, non subauditur et erit, sed et sit... tunc enim dominabitur quisque peccato, si id sibi non defendendo præposuerit, sed pœnitendo subjecerit... sed ut peccatum intelligatur concupiscentia ipsa carnalis, de qua dicit Apostolus. et caro concupiscit adversus spiritum, in cujus carnis fructibus et invidiam commemorat, qua utique Cain stimulabatur et accendebatur in fratris exitium: bene subauditur et erit id est, et ad te enim conversio ejus erit, et tu dominaberis illius... Ad te conversio ejus, dum non adjuvatur relaxando, sed quiescendo frænatur, et tu dominaberis illius, ut cum forinsecus non permittitur operari, sub potestate mentis regentis et benevolentis, assuescat etiam intrinsecus non moveri. Ita S. Pater. Denique ponens exemplum in Eva, ad quam juxta textum hebraicum dixit Deus: *Ad virum erit conversio tua*, per illam phrasim intelligit, et ipse dominabitur tui. Unde et Vulgata nostra Gen. III, 16 legit: *Sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui.**

Petes an hæc verba 7. 8. *Egrediamur foras sint vera et canonica Scriptura?*

R. affirmative: nam licet hodie non sint in hebræo neque apud Theodotionem, Symmachum et Aquilam, sunt tamen apud LXX. S. Hieron. in QQ.

heb. testatur se ea in Samaritanorum Pentateucho reperisse. Neque dubium est quin ad contextum pertineant, nam hic sine illis verbis omnino imperfectus, imo mutilus videtur: unde et Targum Jerosolymitanum ea habet, et ex antiquis Tertul., Ambros., Chrysost., Cyrillus, Procopius.

QUÆSTIO III. — AN LAMECH PECCAVIT DUCENDO SECUNDAM UXOREM.

Resp. et dico: Certum est quod Lamech, ducendo secundam uxorem, legem divinam violaverit, et contra primævam matrimonii institutionem peccaverit.

Prob. I. Quia Gen. II, 22. *Ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem, et adduxit eam ad Adam.* 23. *Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea: hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est.* 24. *Quam ob rem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhærebit uxori suæ; et erunt duo in carne una.* Ex quibus collige 1, quod ab initio mundi non nisi unicam Deus mulierem formaverit, sicut unicam creaverat virum, ut vel sic ostenderet, quod, sicut certum est quod una mulier non possit habere plures viros, ita nec vir unus posset habere plures uxores.

Collige 2, quod, propter uxores, parentes relinquenti sint; ergo signum est, quod totum cordis affectum vir in uxorem dirigere debeat: porro hoc fieri non potest, si primæ superinducatur secunda; ergo.

Collige 3, quod ex primævam matrimonii institutione debeant esse duo in carne una, ergo vi præcepti divini excluditur tertia, quarta, etc.

Unde Tertullian. lib. de Exhortation. ad castitatem (quamvis contra Apost. successivam male improbet polygamiam) egregie in rem nostram ita disserit: *Erunt duo in carne una, non tres, neque quatuor; alioquin jam non una caro, nec duo in unam carnem... numerus matrimonii a maledicto viro cepit. Primus Lamech duabus maritatus, tres in unam carnem effecti.*

Item S. Hieron. epist. 7. *Primus Lamech maledictus, unam costam divisit in duas, et plantarium bigamiæ protinus diluvii pœna subvertit.* Videri etiam potest lib. I. contra Jovinianum.

II. Licet matrimonium initio mundi primario fuerit institutum in officium naturæ; secundario tamen fuit signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, teste Apost., qui ad Ephes. V, relatis Adami verbis: *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, etc., statim subjungit v. 52: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Atqui non plures, sed unam Ecclesiam Christus sponsam habet; ergo ex institutione primævam unicam vir debet habere uxorem.

Præclare id ipsum declarat S. Hieron. epist. ad Agerruchiam, ubi laudatis Genesios verbis, subjungit: *Quod testimonium Paulus edisserens, ad Christum refert et ad Ecclesiam; ut primus Adam in carne, secundus in spiritu monogamus sit: una Eva mater*

cunctorum viventium, et una Ecclesia parens omnium Christianorum; sicut illam maledictus Lamech in duas divisit uxores, sic hanc hæretici in plures ecclesias laecerant.

III. Polygamia, licet non primario, saltem secundario repugnat juri naturæ; ut ostendunt theologii in tract. de Matrimonio: ergo et Lamech contra hoc peccavit.

Obj. I. Omisssa voce duo, hebraice legitur: *Erunt in carne una*; ergo ex primævam matrimonii institutione non improbat polygamia.

R. negando conseq. Quamvis enim vox duo in textu hebraico non ponatur expresse, satis tamen subintelligitur: cum verba illa prolata sint eo tempore quo tantum duo homines erant in mundo. Deinde sufficit quod in Vulgata nostra aliisque translationibus authenticis reperitur.

Obj. II. Verba illa *erunt duo in carne una*; item antecedentia: *quam ob rem, etc.* non sunt Dei imperantis, sed Adami loquentis; ergo ex illis non probatur divina institutio, sed tantum humana, adeoque variabilis.

R. negando assumpt. Cum enim verba illa inspirante Deo protulerit Adam, non minus sunt verba Dei quam quæ alii prophætæ protulerunt. Patet hoc ex verbis Christi, Math. 19, non de Adamo, sed de Deo dictis: *Qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos, et dixit (utique qui fecit hominem): Propter hoc dimittet homo patrem et matrem (adeoque a fortiori secundam mulierem) et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una: itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Quomodo autem una caro, ubi vir in plures disparatas dispergitur mulieres?

Inst. Epist. I ad Corinth. cap. VI, adducto textu Gen. 2: *Erunt duo in carne una*, asserit Apost. quod adhærens meretrici unum cum ea corpus efficiatur: ergo multo magis maritus superinducens secundam uxorem, cum ea unum corpus efficiatur.

R. Apost. loco cit. non asserere, textum illum, Gen. II, de fornicatoribus esse dictum; sed id quod ibidem de veris conjugibus dictum est, applicat etiam fornicatoribus; idque quia nempe, ut observat S. Thom., actus externus ipsius concubitus utrobique idem est. Unde

Disting. conseq. Ergo maritus superinducens secundam uxorem, unum cum ea corpus efficitur, unitate, quæ ex institutione divina significat conjunctionem Christi cum Ecclesia; nego: unum corpus efficitur unitate damnabili et adulterina; concedo consequentiam.

Patet hoc iterum ex verbis Christi Math. XIX, 9, et Marci X, 11. *Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit*; ergo et qui reterta priore, superinducit secundam, adulterium committit.

Prob. conseq. Quia non committitur adulterium eo quod dimittat priorem, sed eo quod ducat secundam; atqui retinens primam Lamech duxit secun-

dam: ergo juxta rationem Christi, matrimonium hic ad primævam institutionem revocantis, Lamech superinducendo secundam adulterium commisit.

Obj. III. Uxor prima potest cedere jure suo: ergo tunc saltem juri naturæ non repugnat ista polygamia.

Prob. ant. Quia Sara incitavit Abrahamam ut sibi superinduceret Agar, item Lia et Rachel persuaserunt Jacob ut thoro conjugali suas sibi ancillas adungeret.

R. negando ant., et ad prob. dico, quod (quamvis istæ mulieres aliquid impatientiæ muliebris passæ essent, vel desiderio prolis, vel ex zelotypia in se invicem) sancti illi patriarchæ non nisi ex Dei dispensatione (quam vel ex inspiratione divina, vel exemplo Abrahami didicerant) polygami fuerint; prout asserunt omnes SS. PP. et docet rei eventus, etc. cum a nullo desuper justis illi Dei amici sint reprehensi, sed potius a Deo benedicti; ut patet in Abrahamo, primo ex dispensatione divina polygamo, cui dicitur Gen. XXI, 15. *Sed et filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia semen tuum est.* Plura desuper vide infra cap. XVI, Q. unica.

Inst. Dicitur est quod polygamia repugnet juri naturæ: atqui juxta nos Deus non potest dispensare in lege naturæ: ergo cum Abrahamo, etc. male asseritur dispensasse.

R. Disting. min. Deus non potest dispensare in lege naturæ, rigorosa et proprie dicta dispensatione; concedo: mutando materiam, seu supremo dominio virum habilitando ad secundam mulierem; nego min. Cæterum desuper plura apud theologos.

QUÆSTIO IV. — QUOMODO v. 26 dicatur de Enos: *Iste cepit invocare nomen Domini.*

Quæstio est, quomodo verum sit, vel ab ipso Enos, vel tempore ejus invocari ceptum esse nomen Domini; quandoquidem et Seth, pater Enos, fuerit vir pietate ac religione insignis, et ante eum Cain et Abel per oblationes et sacrificia Deum invocare consueverint; nec dubium sit, ipsos primos parentes per frequentes preces Deum solitos invocare.

Resp. et dico: Enos cepit invocare nomen Domini, quia super omnes qui eum præcesserunt, pius et religiosus erga Deum fuit, non modo colendo pietatem et religionem, sed eam publice prædicando, divulgando, aliosque homines docendo, certos ritus et ceremonias divini cultus adinveniens, et populum ad tractandum cultum Dei instruens, ac S. Ecclesiam ad magis visibilem formam redigens, seu reducens.

In textu hebraico dicitur: *Tunc ceptum est invocari nomen Domini, nempe Enos suatore ac duce.* LXX vertunt: *Iste speravit invocare.* Spes enim est causa invocationis. S. P. Aug. lib. XV, de Civ. Dei, cap. XVIII, dicit per eum præfiguratum esse hominum societatem, quæ non secundum hominem in terrenæ felicitatis, sed secundum Deum vivit in spe felicitatis æternæ.

Nota, loco Domini hic poni nomen tetragrammaton JEHOVA, quod Moysi primum (Exodi VI, 3) tot annis post Enos revelatum fuit. Moyses vero, qui hæc scripsit postquam hoc nomen a Deo Exodi VI audiverat, eo passim antea per prolepsim, etiam in Gen. Deum compellat; etsi Adam, Enos, alique patriarchæ, Deum tunc non JEHOVA (ut putarunt Cajetanus et Rupertus) sed, ELOHIM vel ADONAI compellaverint. Vide plura apud Marium.

Tradit Josephus, lib. I Antiq. cap. 5, posteros Seth non tantum pietatem, sed etiam siderales scientias coluisse. Unde cum accepissent ab Adamo duplicem mundi interitum, unum per diluvium, alterum per incendium; duabus columnis erectis, lateritiæ et lapideæ, artes et inventa sua, ne delerentur, inscripserunt, vel scripta incluserunt ad posterorum instructionem, et sui memoriam posteris consignandam, ut si aquis periret lateritia, superesset lapidea; quam suis temporibus in Syria extitisse testatur loco cit. Josephus.

CAPUT V.

Exhibetur hoc cap. progenies Adami, ac posterorum, atque anni vitæ ipsorum recensentur usque ad Noe, et per eam textitur chronologia mundi, ejusque propagatio usque ad nos: a Seth enim omnes descendimus; nam cæteri omnes filii Adami per diluvium extincti sunt.

QUÆSTIO I. — AN ANNI PRIMORUM HOMINUM FUERINT PARES NOSTRIS.

Resp. et dico: S. P. Aug. lib. XV de Civ. Dei, cap. XII temeritatem et inscitiam castigat quorundam sciorum, qui annos primorum patriarcharum nostris multo breviores fuisse asserebant, et prolixè refellit eos qui putant, aliter annos illis temporibus computatos. Quapropter, inquit, cum audierit quisque vel legerit nongentos annos quemquam vixisse, debet intelligere nonaginta. Decem quippe illi anni unus est noster, et decem nostri, centum illi fuerunt. Ac per hoc, ut putant, viginti trium annorum (juxta computum LXX. Interpretum, qui hic excedit ad 100 annos textum Hebraicum, Vulgatam nostram etc.) fuit Adam quando genuit Seth, et ipse Seth viginti annos habebat, et sex menses (juxta eundem computum rursus ad 100 annos differentem), quando ex illo natus est Enos, quos appellat Scriptura ducentos et quinque annos.) Ita hanc opinionem, exceptis parenthesisibus, refert S. P. Verum quam insulsa sit hæc opinio,

Prob. I. Si illorum patriarcharum anni fuissent adeo breves, ut decem illorum non essent nisi unus noster (aut etiam tantummodo menstrui, adeoque adhuc breviores, ut alii prætendunt), sequeretur, aliquos eorum anno ætatis sexto aut septimo liberos genuisse; nam Cainan legitur hic genuisse Malalelem anno septuagesimo, et Malaleel Jaredum anno sexagesimo quinto, uti et Henoch Mathusalem; ergo pri-